

С.В. ЧЕРНОБРОВКІНА, асистент НТУ «ХПІ»

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ТА МАШИНОБУДІВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

В статті надано структуру реалізованої промислової продукції України, проаналізовано загальний стан металургійного та машинобудівного сектору економіки України, обсяг реалізованої промислової продукції за видами діяльності, наведено фінансові результати великих та середніх промислових підприємств, показано основні країни-партнери в експорті промислових товарів України, перелічено основні проблеми металургійних та машинобудівних підприємств.

Ключові слова: промислова продукція, металургійний та машинобудівний сектор економіки, проблеми металургійних та машинобудівних підприємств.

Вступ. Економіка України безпосередньо залежить від провідних галузей промисловості, якими є металургія, машинобудування, хімічна, енергетична і вугільна промисловість. Рівень розвитку машинобудування та металургії - один з основних показників економічного і промислового розвитку країни. Галузь має економічну вагу в міжнародному виробництві і торгівлі металопродукцією. За обсягом металопродукції, яка йде на експорт, Україна посідає третє місце.

Аналіз основних досягнень літератури. Дослідженню розвитку металургійного та машинобудівного комплексу України приділяють увагу багато вітчизняних вчених, зокрема: А.Н. Смирнов А.І. Амоша, В.І. Большаков, Н.Л. Любченко, Ю.О. Терлецька, Я.В. Кудря, Т.О. Жуковська, Л.Г. Тубольцев С. Грищенко, В. Мазур, О.Б. Марек, О.В. Ткаченко, М.О. Тулупов, С.Б. Холод, В. Шапрана та інші.

Мета дослідження. Огляд сучасного стану металургійного та машинобудівного сектору економіки, виявлення комплексу проблем металургійних та машинобудівних підприємств України.

Матеріали дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці та методичні розробки провідних вітчизняних вчених в області машинобудування та металургії. Вирішення наукових завдань здійснювалось з використанням статистичного аналізу, наукового узагальнення та систематизації при дослідженні тенденцій розвитку металургійної та машинобудівної галузі України. Результати дослідження, висновки та рекомендації обґрунтовано шляхом комплексного підходу.

Результати досліджень. Обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) великих промислових підприємств України у 2014 році склали 1195592,4 млн.грн., що складає 21,6% всього обсягу реалізованої продукції.

Кількість зайнятих працівників на промислових підприємствах України складає 2924,9 тис. осіб, що майже 30% від усіх зайнятих у 2014 році.

Переробна промисловість займає найбільшу частку (67,7%) у структурі реалізованої промислової продукції України, а металургійне виробництво та машинобудування мають найбільшу питому вагу (26,9%) в переробній промисловості України[1] (рис. 1).

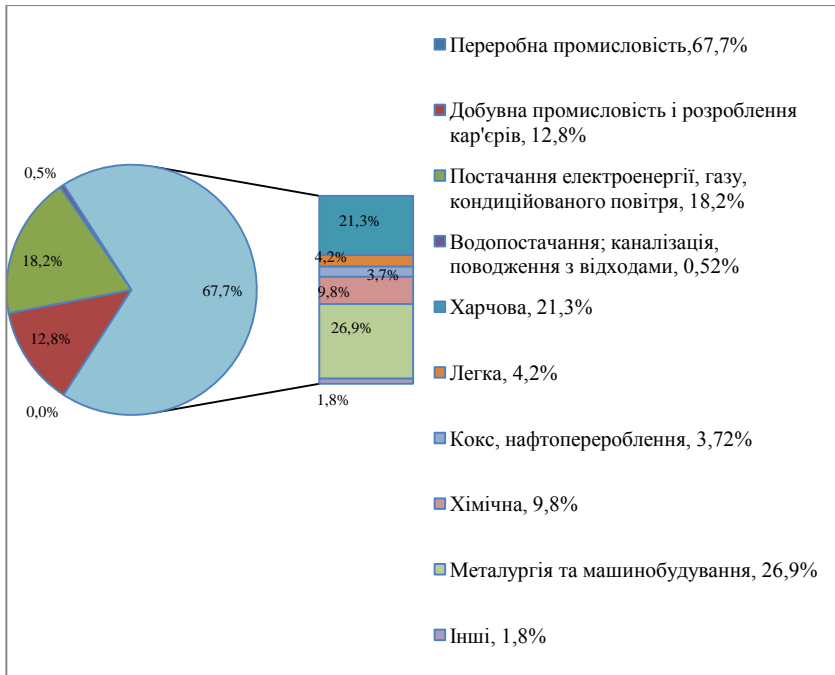

Рис. 1 - Структура реалізованої промислової продукції України у 2014р.

Розвиток машинобудування – основа науково-технічного прогресу в усіх галузях народного господарства, значна підтримка конкурентоспроможності країни. Вочевидь забезпечення розвитку машинобудування є необхідною передумовою формування потенціалу розвитку країни, її конкурентоспроможності на зовнішніх ринках.

Але в існуючих економічних та політичних умовах постає питання про перспективи подальшого розвитку цього сектора економіки.

Так, у січні 2014р. порівняно з попереднім місяцем 2013р., індекс промислової продукції України становив відповідно 95,8% та 96,6%, у січні 2015 року індекс становив вже 78,7% (див. рис. 2).

У металургійної та машинобудівної продукції України за період січень - березень 2015 року порівняно з такими ж періодами 2013 та 2014 років обсяг

нових замовлень на виробництво металургійної та машинобудівної продукції зменшився майже вдвічі, і також зменшився обсяг іноземних замовлень цієї продукції (рис. 3).

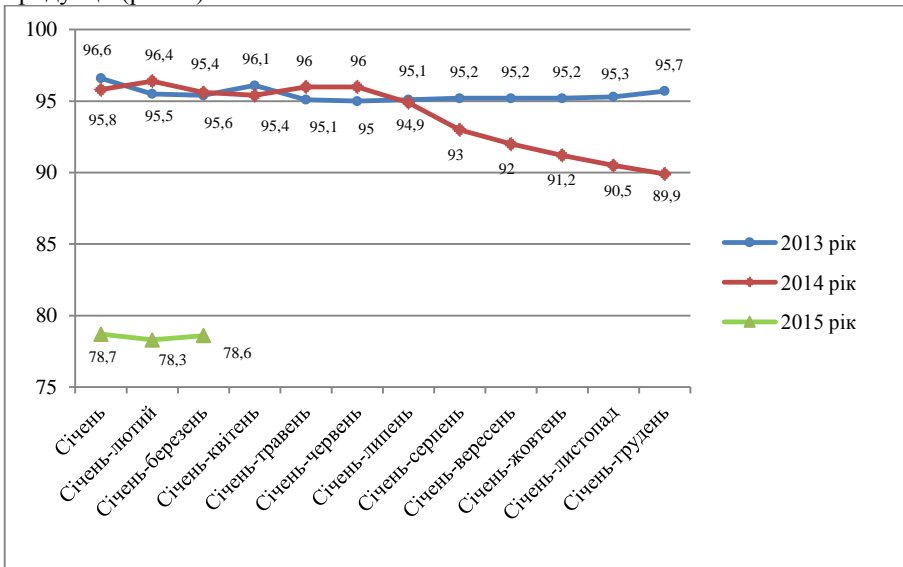

Рисунок 2 – Індеси промислової продукції (у% до відповідного періоду попереднього року) (Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя, за IV квартал 2014р. та 2015р. також без урахування частини зони проведення антитерористичної операції)

Як свідчить статистика, у 2013 – 2015рр. р. відчутний вплив на обсяги вітчизняного промислового виробництва мав зовнішній ринок: питома вага іноземних замовлень на виробництво металургійної та машинобудівної продукції у січні - березні становила у 2013р. - 57,22%, у 2014р. – 52,83%, та 61,5% у 2015рр. їх загального обсягу. Таким чином, є підстави оцінювати цей період як такий, у якому посилюються тенденції нестійкості, спаду, подальшого розшарування промислових виробництв за результатами функціонування и можливостями розвитку як унаслідок впливу кон'юнктурних коливань, так і, вочевидь, несприятливих макроекономічних й інституційних умов.

Майже понад 60% продукції металургійного виробництва та машинобудування, виробленої в Україні, реалізується за її межами (табл. 1).

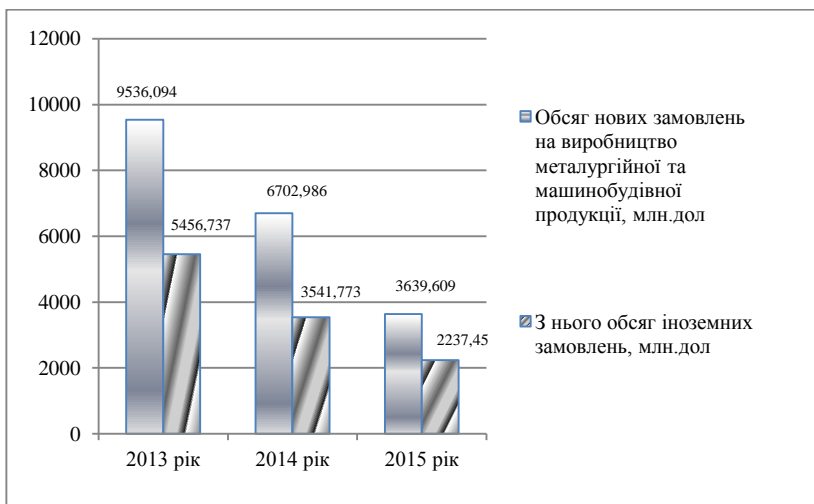

Рисунок 3 – Обсяг нових замовлень на виробництво металургійної та машинобудівної продукції за січень - березень 2013 - 2015 рік

Таблиця 1 - Обсяг реалізованої металургійної та машинобудівної продукції за січень - березень 2013 - 2015 рік (Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції)

	Обсяг реалізованої металургійної та машинобудівної продукції		З нього обсяг продукції, реалізованої за межі України	
	млн.дол	у % до всієї реалізованої продукції	млн.дол	у % до обсягу реалізованої металургійної та машинобудівної продукції
Січень - березень 2013 року	9575,363	39,1	7034,689	73,47
Січень - березень 2014 року	9680,062	34,4	6042,576	62,42
Січень - березень 2015 року	3398,0	24,6	2286,494	67,29

Поки що основною країною-експортером товарів виступає Російська Федерація (рис.4).

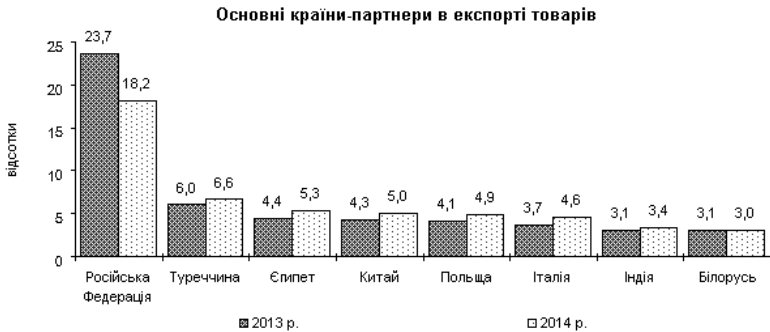

Рисунок 4 – Основні країни-партнери в експорті товарів України

Співробітництво з Росією розвивалось роками і вітчизняні виробники особливо не прагнули знайти альтернативні ринки збуту, а російські покупці - інших постачальників або розвинути власне виробництво. Загальна частка Росії в експорті машинобудівного устаткування України складає понад 50% (таблиця 2) [3].

Таблиця 2 – Обсяг промислової продукції, що поставляється до Росії

Підприємство	Пояснення	Доля виготовленої продукції, що поставляється до Росії
ПАТ«Запоріжтрансформатор»	Найбільше у СНД та Європі підприємство з виробництва силових масляних трансформаторів та електричних реакторів з виробничою потужністю 60 тис. МВА на рік.	47%
ПАТ «Сумське НВО ім. Фрунзе»	Одне з найбільших в Європі машинобудівних комплексів з випуску устаткування для нафтової, газової, атомної та хімічної промисловості	50%
АТ «Мотор Січ», у його складі: — Запорізький моторобудівний завод — Запорізький машинобудівний завод ім. В.І.Омельченко — - Сніжнянський машинобудівний завод — - Волочеський машинобудівний завод — Авіакомпанія "Мотор Січ"	Підприємство випускає авіаційні двигуни і газотурбінні установки	70%

Деякі підприємства вже відмовляються від експорту до Росії, наприклад Криворізький гірничо-металургійний комбінат "ArcelorMittal Кривий Ріг" (Дніпропетровська область) фактично повністю припинив відвантаження металопродукції в Російську Федерацію, займається пошуком нових ринків збуту своєї продукції [4].

В промисловості України кількість збиткових підприємств у відсотках до загальної кількості підприємств за 2014р склала 44,4% (див. табл.3).

Таблиця 3 – Фінансові результати великих та середніх підприємств до оподаткування за видами економічної діяльності за 2014 рік (Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим та м. Севастополя, а також без частини зони проведення антитерористичної операції)

	Фінансовий результат (сальдо), (млн.грн.)	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, (млн.гр)	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, (млн.грн)
Промисловість	- 152219,0	55,6	72468, 9	44,4	22468 7,9
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	- 33413,0	54,2	7986,5	45,8	41399, 5
Машинобудування	- 20045,0	59,0	8751,7	41,0	28796, 7

До основних проблем металургійних та машинобудівних підприємств України відносяться наступні:

- війна на Донбасі призводить до пошкоджень потужностей, порушень енергетичної та транспортної інфраструктури металургійного виробництва;
- перебої в роботі погіршують експортні позиції металургійних заводів і комбінатів;
- безперервно зростають ціни на електроенергію для промислових споживачів;
- складна ситуація з вантажними залізничними перевезеннями. За рік тарифи вже двічі підвищувалися і передбачається чергове зростання ціни на транспортування;
- підприємства змушені купувати валюту, щоб придбати комплектуючі та сировину через те, що валютну виручку забирає держава. На цих валютних операціях продукція втрачає 3% собівартості;
- відсутність у більшості підприємств сертифікату згідно з міжнародними стандартами;

- модернізують українську металургію в основному зарубіжні компанії;
- при наявних пропозиціях вітчизняних підприємств велика кількість комплектуючих і обладнання завозиться з-за кордону, тому що так диктує закордонний інвестор;
- на підприємствах немає масового інформування про доступ на європейський ринок;
- труднощі з термінами виконання наявних контрактів з причин застарілих технологій (на більшості підприємств стоїть багатосерійне виробництво за принципом змінно-потоківих ліній «верстат-операція», яке передбачає роботу тисячі фахівців, що на сьогодні не потрібно через невеликі замовлення).

Висновки. Сучасний стан металургійної галузі України є важким: скорочуються ринки збуту українських металургів, зростають ціни на енергоносії і транспортні перевезення, посилюється конкуренція на зовнішніх ринках. Для цієї галузі характерні такі проблеми розвитку: проблеми на державному рівні, технічні, економічні. Основні перспективи розвитку металургії на найближчі роки вбачаються у розширенні реалізації металопродукції на внутрішньому ринку, подальшій диверсифікації зовнішніх ринків збуту (особливо у європейському та північно-африканському напрямках), зниженні залежності від імпорту високотехнологічної продукції та модернізації технологічної бази металургійного виробництва.

Список літератури: 1. Державна служба статистики України, 2015. Обсяг реалізованої промислової продукції за січень–грудень 2014 року та індекс обороту (реалізації) в Україні 2. Державна служба статистики України, 2015. Фінансові результати діяльності великих та середніх підприємств України. 3. Заточені під Росію: українська промисловість втрачає ринки збуту [Електронний ресурс] <http://forbes.ua> 4. <http://www.fixygen.ua/news/20150421/arcelormittal.html>

Bibliography (transliterated): 1. *Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrainy`*, 2015. Obsyag realizovanoyi promy`slovoyi produkciyi za sichen`–gruden` 2014 roku ta indeks oborotu (realizaciyi) v Ukraini 2. *Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrainy`*, 2015. Finansovi rezul`taty diyal`nosti velyky`x ta sereдnix pidpry`yemstv Ukrainy`. 3. *Zatocheni pid Rosiyu: ukrayins`ka promy`slovis`t` vtrachaye ry`nky` zbutu* [Web] <http://forbes.ua> 4. <http://www.fixygen.ua/news/20150421/arcelormittal.html>

Надійшла (received) 17.03.2015